

Dámy a pánové,

když slyšíme název koncentrační tábor, vidíme hned, jak toto označení zatemňuje minulost. V mnoha jazycích to znamená místo, kde jsou lidé shromažďováni ke společnému přebývání, koncentrování, ale už se neříká, proč tomu tak bylo. Dnes víme – a musíme to stále znovu připomínat - že to byla místa plánovaného a hromadného vraždění. Vraždění jednak odpůrců totalitního režimu, jednak lidí, kteří podle názoru mocných nepatřili do lidské společnosti.

V tom se ukazuje zřůdnost totalitní moci, která si přisvojila právo rozhodovat o tom, kdo má a kdo nemá právo na život. Tato moc byla jistě osobní, ztělesněná v konkrétních lidech, vůdcích a mučitelích, kteří mají konkrétní jména a odpovědnost a kteří by měli být potrestáni. Jde ale také o to, čemu se někdy říká struktury hříchu, totiž to, že sama podoba společnosti je zlá a vede k neosobnímu zlu.

Dělba práce, jeden z velkých vynálezů člověka, se stala něčím, co pomohlo zamaskovat odpovědnost konkrétních lidí. Někdo pouze pomohl k moci hlasatelům totalitních myšlenek, někdo jenom udával, další zatýkal, soudil, deportoval, mučil, pobízel k práci, hlídal a nakonec popravoval. Někdo jenom schvaloval, někdo jenom mlčel. Každý přispěl svým malým dílem, aby nakonec vznikl kolos zla. Dokonce se dělo ještě něco horšího, jako součást této hierarchie zla byly v různé míře násilím použity i samotné oběti. Jeden odsouzenec na smrt měl hlídat druhého.

Žijeme v době, kdy máme ohromné množství informací o minulosti. Žádná generace v lidských dějinách jich neměla tolik. Tím je pro nás ovšem stále těžší se v nich orientovat, odlišit podstatné od marginálních, fakta od mystifikací.

Proto stále více vidíme, jak důležité je zachovat svědectví o minulosti, všechny prameny, písemné, ústní, každý záznam a každý artefakt, aby minulost nezmizela. Na to je třeba vynaložit prostředky. Ne pro uspokojení zvědavosti, ne proto, že existují odborníci, pro které je to jejich práce, ale protože minulost ve skutečnosti trvá v přítomnosti, stejně jako jsou staré letokruhy stále uvnitř stromu. Když nebudeme minulost znát, bude nás ovládat. Vidíme, že čím je nám minulost bližší, tím jsou silnější snahy její zkoumání omezit. Dokud žijí lidé, kteří zločiny spáchali, spolupracovali na nich nebo k nim mlčeli, je každé odkrývání pravdy nepříjemné. Proto ti, kteří by se měli bát nejvíce, se snažili vždy stopy svých zločinů zničit. Neodkází to, ty zločiny byly příliš velké a krev zabitých volá příliš hlasitě. Je třeba ukázat, že nejde o cosi mrtvého, ale o příběhy konkrétních lidí, kteří skutečně žili a mají s námi společné i to, že nás každého může potkat tentýž osud.

Koncentračním táborem Flossenbürg prošlo kolem statisíce lidí a zemřelo jich tam asi třicet tisíc. Byli tu Poláci, obyvatelé Sovětského svazu, Maďarska, Německa, Francie, Československa, Itálie, Jugoslávie a dalších zemí.

Jak se dozvídáme z historických pramenů, byl tábor určen pro údajné "*kriminální*" a "*asociální*" vězně. Skutečně se tu vyskytovali i zločinci. Ti, jak bylo pro totalitní režim příznačné, však byli

považováni za méně nebezpečné, než političtí vězni. Totalitní moc věřila více zločincům a pověřovala je v táboře různými funkcemi. Zločinec zločinci totiž snadno porozumí.

Jedním z těch, kdo zemřeli v koncentračním táboře Flossenbürg, byl německý evangelický teolog Dietrich Bonhoeffer. Bylo to 9. dubna 1945, několik dní před koncem války. Tento muž napsal o svobodě: „Proměna divná. Své silné, k činům určené ruce / spoutány máš. A naprosto bezmocen, opuštěn, vidíš / konec svých činů. Vydechneš tedy a s důvěrou, tiše / v silnější ruce svěříš své dílo a spokojen staneš. / Na chvílku, na malý záblesk ses blaženě svobody dotkl, / pak jsi jí odevzdal Bohu, aby ji dovršil slavně.“

To je jeho odkaz a odkaz dalších, kteří trpěli na tomto a jiných místech. To, co už nemohli vykonat oni, předali do dalších rukou. Udělali, co bylo možné, s důvěrou, že jejich poslání bude pokračovat. A my můžeme říci, že nás to zavazuje.